# OLIY TA'LIMDA MA'RUZA DARSLARINI GOOGLE FORMS ASOSIDA ANONIM DIAGNOSTIK TEST ORQALI TAKOMILLASHTIRISH

**Ahmadova O'g'iloy Bahodir qizi**
Kattaqo'rg'on Davlat Pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi
Uaxmedova110@gmail.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20229982

**Annotatsiya :** Ushbu maqolada oliy ta'limda ma'ruza darslarini samarali tashkil etishning zamonaviy usullaridan biri — Google Forms platformasi yordamida anonim diagnostik test o'tkazish metodikasi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotda anonim testning talaba faolligiga, bilimdagi bo'shliqlarni aniqlashga va darsni real natijalar asosida moslashtirishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Metod formativ baholash, differensial o'qitish va psixologik xavfsizlik nazariyalari asosiga qurilgan bo'lib, amaliy qo'llanish bosqichlari va natijalari batafsil yoritiladi.

**Kalit so'zlar:** diagnostik test, anonim test, Google Forms, formativ baholash, ma'ruza darsi, oliy ta'lim, talaba faolligi.

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida ta'lim sifatini oshirish, talabalar faolligini kuchaytirish hamda dars jarayonini interaktiv shaklda tashkil etish eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. An'anaviy ma'ruza darslarida o'qituvchi asosiy bilim beruvchi shaxs bo'lib qolmoqda, talaba esa ko'pincha passiv tinglovchi rolida qoladi. Bu holat ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, bilim o'zlashtirishning past darajasiga olib keladi.

Ko'plab talabalar, ayniqsa tortinchoq yoki o'ziga ishonchi past bo'lganlari, dars jarayonida tushunmagan joylarini ochiq ayta olmaydi va savol berishga qiynaladi. Natijada bilimdagi bo'shliqlar yashirin qolib, o'zlashtirish darajasi pasayib ketadi. Shu muammodan kelib chiqib, zamonaviy axborot texnologiyalari — xususan Google Forms kabi platformalar orqali tezkor va anonim diagnostik test o'tkazish — pedagogikaning istiqbolli yo'nalishiga aylanib bormoqda.

Ushbu maqolada ma'ruza darsining boshida 3–5 daqiqalik anonim diagnostik test orqali talabalar bilim darajasini aniqlash va darsni shu natijalarga asoslanib tashkil etish metodikasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy g'oyasi — diagnostik test faqat baholash vositasi emas, balki darsni talaba ehtiyojiga moslashtiruvchi pedagogik qurol ekanligini asoslashdan iborat.

## MUAMMONING DOLZARBLIGI VA ILMIY ASOSI

Oliy ta'lim tizimida kuzatiladigan asosiy pedagogik muammolardan biri — o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi teskari aloqaning (feedback) etarlicha yo'qligi yoki kechikib kelishidir. O'qituvchi ko'pincha faqat yakuniy imtihon yoki nazorat ishi natijasida talabaning bilim darajasini biladi. Holbuki, bu paytda tuzatish uchun vaqt o'tib ketgan bo'ladi. Pedagogika fanida bu holat «kechiktirilgan tashxis» muammosi sifatida qaraladi.

Jahon pedagogikasida bu masala ko'pdan beri tadqiqot ob'ekti bo'lib kelmoqda. Benjamin Bloom (1968) ta'kidlaganidek, o'quv jarayonida tezkor baholash — ya'ni dars jarayonida amalga oshiriladigan formativ baholash — talabalar o'zlashtirishini sezilarli

darajada oshiradi. Paul Black va Dylan Wiliam (1998) tomonidan o'tkazilgan keng ko'lamli meta-tahlil esa formativ baholashni muntazam qo'llashning o'zlashtirish darajasini 0.4–0.7 standart og'ish miqdorida oshirishini isbotladi. Bu ta'lim tadqiqotlari tarixida qayd etilgan eng yuqori ta'sir ko'rsatkichlaridan hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'limni modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida ham raqamli texnologiyalarni dars jarayoniga joriy etishga katta e'tibor qaratilmoqda. «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun (2020) va tegishli davlat dasturlari oliy ta'limda interaktiv va innovatsion metodlarni qo'llashni ustuvor vazifa sifatida belgilab bergan. Shu bois, diagnostik testni tizimli qo'llash milliy ta'lim islohoti maqsadlariga ham to'liq mos keladi.

Zamonaviy tadqiqotlar ko'rsatishicha, o'qituvchi talabalarning darsga tayyorligi va mavjud bilim darajasi haqida aniq ma'lumotga ega bo'lmasa, dars rejasi haqiqiy ehtiyojlarga mos kelmaydi. Ba'zi talabalar uchun material juda oddiy, boshqalari uchun esa juda murakkab bo'lib qoladi. Google Forms orqali o'tkaziladigan anonim diagnostik test esa bu muammoni bir necha daqiqada hal etishning eng qulay usuli hisoblanadi.

## GOOGLE FORMS — DIAGNOSTIK TEST VOSITASI SIFATIDA

Google Forms — Google kompaniyasining bepul onlayn so'rovnoma va test yaratish platformasidir. Platforma hech qanday maxsus qurilma yoki dastur o'rnatishni talab qilmaydi, barcha zamonaviy smartfonlar va kompyuterlarda ishlaydi. Tuzilgan test QR-kod yoki qisqa havola orqali bir necha soniyada barcha talabalarga yuborilishi mumkin.

Diagnostik test maqsadi uchun Google Formsning eng muhim xususiyati — anonim rejimda ishlash imkonidir. O'qituvchi «Loginni to'plamang» parametrini yoqganda, talabaning ismi hech qayerda ko'rinmaydi. Bu psixologik jihatdan juda muhim: talaba o'z bilim darajasini ochiq ko'rsatishdan uyalmaydi, xato qilishdan qo'rqmaydi va erkin javob beradi. Aynan shu xususiyati Google Formsni diagnostik test uchun boshqa vositalardan ajratib turadi.

Platforma bir necha turdagi savollarni qo'llab-quvvatlaydi: yagona tanlov, ko'p tanlov, qisqa matnli javob, paragraf, reyting shkala, tarozi (likert) va boshqalar. Bu xilma-xillik o'qituvchiga o'z mavzusiga mos savol turini erkin tanlash imkonini beradi. Javoblar kiritilishi bilan avtomatik ravishda diagramma va foizli ko'rsatkichlarga aylantiriladi — o'qituvchi real vaqt rejimida natijalarni ko'radi.

Shunday qilib, Google Forms diagnostik test o'tkazish uchun quyidagi sabablar bilan optimal vosita hisoblanadi: to'liq bepullik, anonim ishlash imkoniyati, real vaqt tahlili, turli savol turlari, mobil qurilmalarda qulay ishlash va O'zbekistonda keng tarqalganligi.

## DIAGNOSTIK TEST METODIKASI: BOSQICHLI MODEL

Dars jarayoniga diagnostik testni integratsiya qilish uchun quyidagi besh bosqichli model taklif etiladi. Bu model o'qituvchidan ortiqcha vaqt yoki texnik bilim talab qilmaydi va har qanday fanда qo'llanishi mumkin:

**1-bosqich — Tayyorlov (15–20 daqiqa oldin):** O'qituvchi mavzuga oid 5–7 ta savol tayyorlaydi. Savollar oldingi dars materialiga va yangi mavzuning asosiy tushunchalariga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Test Google Formsda anonim rejimda sozlanadi va QR-kod shaklida chop etiladi yoki havolasi Telegram/WhatsApp guruhiga yuboriladi.

**2-bosqich — Test o'tkazish (3–5 daqiqa):** Dars boshlanishida talabalar o'z smartfonlari orqali testni bajaradi. QR-kod orqali kirish vaqtni tejaydi. Anonim bo'lgani uchun barcha talabalar — jumladan eng tortinchoqlari ham — ishtirok etadi.

**3-bosqich — Natijalarni o'qish (1–2 daqiqa):** Natijalar avtomatik ravishda diagramma shaklida chiqadi. O'qituvchi qaysi savolda ko'proq xato bo'lganini bir qarashda ko'radi. Shu ma'lumot darsning yo'nalishini belgilaydi.

**4-bosqich — Darsni moslashtirish:** O'qituvchi dars rejasini real natijalar asosida o'zgartiradi: talabalar ko'p xato qilgan mavzuga ko'proq vaqt ajratadi, yaxshi tushunilgan qismlarni qisqartiradi. Bu «shaxsga yo'naltirilgan ta'lim» tamoyilining amaliy ifodasidir.

**5-bosqich — Yakuniy nazorat (ixtiyoriy):** Dars oxirida yana qisqa test o'tkazilishi mumkin. «Kirish testi — chiqish testi» taqqoslamasi o'qituvchiga bir dars davomida bilim qancha oshganini aniq o'lchash imkonini beradi.

Ushbu bosqichli model darsning umumiy oqimini buzmasdan amalga oshiriladi. To'g'ri tashkil etilganda butun diagnostika jarayoni 7–8 daqiqadan oshmasligi kerak. Shu bilan birga, uning pedagogik samarasi an'anaviy usullarga nisbatan ancha yuqori bo'ladi.

## METODNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Taklif etilayotgan diagnostik test metodikasi uchta asosiy pedagogik nazariyaga tayangan holda qurilgan:

**Formativ baholash nazariyasi**

Formativ baholash — o'quv jarayoni davomida (yakunida emas, balki ichida) amalga oshiriladigan baholash shaklidir. Black va Wiliam (1998) ning tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, formativ baholashni tizimli qo'llash o'zlashtirishni 0.4–0.7 standart og'ish darajasida oshiradi. Diagnostik test — formativ baholashning eng tezkor va qulay shakllaridan biridir. U o'qituvchiga dars tugamasdan turib tuzatish kiritish imkonini beradi.

**Differensial o'qitish nazariyasi**

Carol Ann Tomlinson ishlab chiqqan differensial o'qitish (Differentiated Instruction) nazariyasiga ko'ra, o'qituvchi har bir talabaning bilim darajasi, qiziqishi va o'rganish uslubiga mos keladigan yondashuvni tanlashi kerak. Buning uchun esa avvalo real holat aniqlanishi zarur. Diagnostik test aynan shu «tashxis» rolini bajaradi: u o'qituvchiga qaysi guruh qaysi mavzuda qolib ketganini ko'rsatadi va shunga mos dars tashkil etishga imkon beradi.

**Psixologik xavfsizlik nazariyasi**

Amy Edmondson (1999) tomonidan ishlab chiqilgan psixologik xavfsizlik (Psychological Safety) nazariyasiga ko'ra, odamlar o'zlarini xavfsiz his qilganda yanada faolroq va ijodiyroq ishlaydi. Xato qilish jarayoni qo'rquv yoki sharmandaliksiz o'tsa, o'rganish tezlashadi. Anonim test talabaga aynan shunday xavfsiz muhit yaratadi: u kim nima deb o'ylashidan qat'i nazar, o'z haqiqiy fikrlarini bildirishga tayyor bo'ladi.

## AMALIY QO'LLANISH NAMUNASI VA KUTILAYOTGAN NATIJALAR

**Namuna: «Pedagogik metodlar tasnifi» mavzusi**

Mavzu: «Pedagogik metodlar tasnifi» (Oliy ta'lim Pedagogika kursi, 2-kurs)

Dars boshida o'tkaziladigan Google Forms testi quyidagi savollardan tuzilishi mumkin:

– 1-savol. «Metod» tushunchasining ta'rifini o'z so'zingiz bilan yozing. (Qisqa ochiq javob)

– 2-savol. Quyidagilardan qaysi biri interaktiv metod sifatida tasniflanadi? (Ko'p tanlov)

– 3-savol. Ma'ruza darsining asosiy pedagogik cheklanishi nima? (Yagona tanlov)

– 4-savol. Sizningcha, talabalar darsda passiv bo'lishining asosiy sababi nima? (Reyting shkala 1–5)

– 5-savol. Ushbu mavzuni qanchalik bilishingizni baholang. (1–10 shkala)

Agar natijalar ko'rsatsa: talabalarning 68% 2-savolda xato qilgan — o'qituvchi interaktiv metodlar tasnifiga ko'proq vaqt ajratadi. 5-savolda o'rtacha ball 4 bo'lsa — motivatsion kirish va asosiy tushunchalarni mustahkamlashdan boshlash kerak.

**Kutilayotgan natijalar**

O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida o'tkazilgan kuzatishlar va tajriba-sinov darslari natijalari asosida quyidagi o'zgarishlar kutilmoqda:

| Ko'rsatkich | Kutilayotgan o'zgarish |
|---|---|
| Talabalarda darsga tayyorgarlik | 25–35% ga oshishi |
| Darsda faol ishtirok etish | 40% ga o'sishi |
| Tortinchoq talabalarning ishtiroki | Sezilarli darajada oshishi |
| O'qituvchining darsni moslashtirishи | Aniq ma'lumot asosida amalga oshirilishi |
| Bilimdagi bo'shliqlar | Erta aniqlanishi va bartaraf etilishi |

1-jadval. Diagnostik test metodikasini qo'llashdan kutilayotgan natijalar

## METODNING CHEKLANISHLARI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Har qanday metod singari, Google Forms asosidagi diagnostik test ham ma'lum cheklanishlarga ega. Ularni oldindan bilish o'qituvchiga metodni to'g'ri qo'llashga yordam beradi:

– Internet muammosi: platforma ishlashi uchun barqaror internet aloqasi zarur. Bu muammoni hal etish uchun darsdan oldin QR-kodni chop etib, mavjud Wi-Fi aloqasini tekshirish tavsiya etiladi.

– Smartfon mavjudligi: barcha talabalar o'z qurilmasiga ega bo'lishi kerak. Aks holda juft-juft bo'lib ishlash imkonini berish mumkin.

– Texnik tayyorgarlik: o'qituvchidan minimal raqamli savodxonlik talab etiladi. Biroq Google Forms o'rganish uchun bir soat ham yetarli.

– Savollar sifati: noto'g'ri tuzilgan savollar noto'g'ri tashxisga olib keladi. Shuning uchun savollarni aniq va bir ma'noli tuzish muhim.

Kelajakda ushbu metodikani sun'iy intellekt asosidagi adaptiv test tizimlari bilan boyitish mumkin. Bunday integratsiya har bir talabaning darajasiga mos savollarni avtomatik tanlash va shaxsiy o'quv yo'lini shakllantirish imkonini beradi. Bu esa «ta'limni shaxsga moslashtirish» — personalizatsiya — yo'nalishidagi muhim qadam bo'ladi.

Google Forms asosida anonim diagnostik test o'tkazish — oliy ta'limda ma'ruza darslarining samaradorligini oshirishning ilmiy asoslangan, amaliy va qulay usulidir. Ushbu metodika formativ baholash, differensial o'qitish va psixologik xavfsizlik kabi zamonaviy pedagogik nazariyalarga tayangan holda qurilgan bo'lib, besh bosqichli model orqali dars jarayoniga organik tarzda kiritilishi mumkin.

Metodning asosiy kuchi uch jihatda namoyon bo'ladi. Birinchidan, anonim format tortinchoq va o'ziga ishonchi past talabalarga ham erkin ishtirok etish imkonini beradi. Ikkinchidan, real vaqt natijalari o'qituvchiga darsni aniq ma'lumotlar asosida moslashtirishga

yordam beradi. Uchinchidan, 3–5 daqiqalik qisqa format darsning asosiy oqimini buzmasdan amal qiladi.

Umuman olganda, diagnostik test — bu nafaqat bilimni o'lchaydigan, balki o'qitishni boshqaradigan vositadir. O'qituvchi har bir guruh ehtiyojini real vaqtda bilib, har bir darsni yanada maqsadli va samarali tashkil eta oladi. Bu esa zamonaviy oliy ta'limning asosiy talabi — «talaba markazli o'qitish» tamoyilining to'laqonli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Bloom, B. S. (1968). Learning for Mastery. Evaluation Comment, 1(2), 1–12.
2. Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education, 5(1), 7–74.
3. Edmondson, A. (1999). Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. Administrative Science Quarterly, 44(2), 350–383.
4. Tomlinson, C. A. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. ASCD.
5. Hattie, J. (2009). Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge.
6. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni (2020). O'RQ-637-son.
7. Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., & Bakia, M. (2013). The Effectiveness of Online and Blended Learning. Teachers College Record, 115(3).
8. Wiliam, D. (2011). Embedded Formative Assessment. Solution Tree Press.